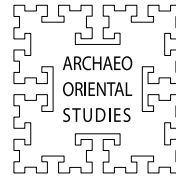

UNIwersytet
Warszawski

ARCHAEO-ORIENTAL STUDIES
RESEARCH GROUP
UNIVERSITY OF WARSAW • EXCELLENCE INITIATIVE

SEMINARIUM ARCHEOORIENTALISTYCZNE

4 GRUDNIA 2023

dr Magdalena Pinker*, dr Mariusz Drzewiecki**

(*Wydział Orientalistyczny UW; **Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW)

***Główna brama Al-Mahdiyyi
i jej znaczenia w kontekście początków dynastii Fatymidów***

Abstrakt

Miasto Al-Mahdiyya, znajdujące się na wybrzeżu Tunezji, powstało na początku IV w. AH/X w n.e. jako pierwsza stolica założona przez Fatymidów. Władcy ci budowali swoją pozycję w oparciu o ismailizm, który w późniejszych wiekach zdominował wszelkie ich działania. W budownictwie przejawiał się on m.in. powstawaniem nowych miast o unikatowych walorach przestrzenno-architektonicznych.

W miastach Fatymidów zawsze otoczonych murami obronnymi, bramy miały kluczowe znaczenie jako węzły komunikacyjne organizujące i regulujące przepływ ludzi. Różnorodność i wieloznaczeniowość bram Kairu (ostatniej stolicy Fatymidów) wskazuje, że oprócz utylitarnych funkcji bramy mogły być elementami architektonicznymi wyrażającymi ideologię władzy i doktryny ismailizmu. Czy Fatymidzi wykorzystywali w podobny sposób bramy Al-Mahdiyya?

Pierwsza stolica założona przez Fatymidów to miasto, które jest nieprzerwanie zamieszkałe i przechodziło liczne przebudowy. W poszukiwaniu odpowiedzi na postawione pytanie, poddano analizie średniowieczne źródła pisane. Średniowieczne wyobrażenie bramy Al-Mahdiyyi, można znaleźć w tekstach takich pisarzy jak Qādī an-Nu'mān, Ibn Ḥawqal, Al-Bakrī, Al-Idrīsī. Analiza narracji pozwoliła zrozumieć symboliczne znaczenie tej architektury, okoliczności historyczne, otoczenie religijne (ismailizm) i dominujące wtedy tradycje architektoniczne.

Obecna forma bramy Al-Mahdiyya jest wynikiem licznych przebudów oraz modernizacji. Rozpoznanie architektoniczne w połączeniu z analizą raportów z prowadzonych prac archeologiczno-konserwatorskich pozwoliły na kilka dodatkowych obserwacji uzupełniających analizę narracyjną tekstów. Dwóch badaczy, Alexandre Lézine (1965) i Lucien Golvin (1979) zaproponowali modelową rekonstrukcję pierwotnej bramy w oparciu o jej nieliczne elementy oryginalne oraz XVI-wieczny hiszpański tekst autorstwa Marmola opisujący fortyfikacje. Obaj badacze zgodzili się, że oryginalna brama musiała być większa od obecnej. Według Lézine'a (1965: 30–31) ten fragment fortyfikacji był zbyt solidny. Znacznie przekraczał wymogi wyznaczone przez siłę machin oblężniczych i taktyki stosowane w czasach Fatymidów. Pięć wieków później hiszpańskie armaty nie były w stanie rozbić bramy, którą ostatecznie zniszczono przy użyciu materiałów wybuchowych.

Projektując i budując mury miejskie, począwszy od swojej pierwszej stolicy, Fatymidzi mieli różne plany. Obok charakteru obronnego, wyrażali w ten sposób także swoje idee. W Al-Mahdiyya mogła to być próba przedstawienia władzy i autorytetu.